

Centrum vedecko-technických informácií SR

Lamačská cesta 8/A, 811 04 Bratislava

Tel: +421 2/6925 3102, fax: +421 2/6925 3180

E-mail: cvti@cvtisr.sk

www.cvtisr.sk

Mobility vysokoškolských študentov v kontexte skvalitňovania vzdelávacieho systému vysokého školstva

Adriana Nagyová

Abstrakt

Slovensko sa vstupom do Európskej únie stalo súčasťou Európy nielen z geografického hľadiska. Kvalita vysokého školstva už nie je posudzovaná len z nášho, vnútorného pohľadu, ale aj z pohľadu minimálne európskeho. Slovenský vzdelávací systém je oproti priemeru Európskej únie výrazne podfinancovaný, čo tiež indikuje, že Slovensko nemá veľký potenciál na rast vzdelanosti a kvality vysokého školstva. Spomedzi krajín V4 nemá Slovensko ani jednu vysokú školu v rebríčku najlepších svetových univerzít, a pozorujeme tiež malý záujem zo strany zahraničných študentov o štúdium na Slovensku. Pri porovnaní s členskými krajinami V4 môžeme badať výrazný rozdiel v mobilite študentov. V Čechách predstavuje mobilita študentov iba jednu tretinu hodnoty na Slovensku, a to i napriek vyššiemu počtu študentov. Aj tento fakt môže vypovedať o kvalite vzdelávania, študenti cítia potrebu odísť za kvalitnejšou vzdelávacou inštitúciou do zahraničia. Vyššia mobilita vysokoškolských študentov by mohla povzbudiť príliv zahraničných poznatkov a skvalitnenie systému vysokého školstva. Príspevok reflektuje výsledky národného projektu „Vysoké školy ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti“.

Kľúčové slová: kvalita, vysoké školy, mobility vysokoškolských študentov, skvalitňovanie systému vysokých škôl, popularizácia vysokých škôl, Slovenská republika, Európska únia

Národný projekt „Vysoké školy ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti“
ITMS kód projektu 26110230120
Centrum vedecko-technických informácií SR, Staré Grunty 52, 842 44 Bratislava 4
Tel.: + 421 692 95 340, e-mail: npmotory@cvtisr.sk, www.vysokoskolacidopraxe.sk
IČO: 00151882, DIČ: 2020798395, Bankové spojenie: Štátna pokladnica 7000064743/8180
Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Európska únia
Európsky sociálny fond

Úvod

Kvalita národného vzdelávacieho systému sa v rôznych kontextoch dotýka celej spoločnosti v danej krajine aj jej postavenia v rámci väčších geografických celkov, vrátane ekonomickej úspešnosti. Pojem kvalita sa stáva jedným zo základných atribútov školských sústav vo všetkých vyspelých štátoch. Existuje množstvo rôznych prístupov k jej monitoringu, kontrole aj zabezpečovaniu, a neposlednom rade jej zvyšovaniu. (Vrabcová, D. - Procházková, I. –Rýdl, K., 2006)

Príspevok bude poskytovať stručnejší pohľad na problematiku kvality školského systému vysokých škôl v Slovenskej republike v porovnaní s inými krajinami Európskej únie, a to predovšetkým v kontexte mobility vysokoškolských študentov. Keďže vyššia mobilita vysokoškolských študentov by mohla povzbudiť príliv zahraničných poznatkov a skvalitnenie systému vysokého školstva, bude príspevok odpovedať na otázky: *Prečo študentom, ktorí majú záujem o kvalitné vzdelanie, túto možnosť poskytujú vysoké školy v zahraničí? Akým spôsobom a v ktorých oblastiach môžu mobility študentov prispieť k skvalitneniu školského systému? Aké popularizačné opatrenia by Slovensko malo uskutočniť, aby vo väčšej miere naštartovalo mobility študentov vysokých škôl?*

Príspevok je založený na zatiaľ dostupných výsledkoch národného projektu Vysoké školy ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti. Jeho obsahová stránka je spracovaná na základe výstupov Etapy č. 2 Posúdenie efektívnosti SP VS (východiskové najmä podkapitoly 3.2 Rozvoj a vyhliadky vysokého školstva na Slovensku). Okrem uvedených sú využité dostupné výsledky výskumov, analýz a štatistické údaje nasledovných inštitúcií: Centrum vedecko-technických informácií SR; Štatistický úrad Slovenskej republiky; Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR; Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy INEKO, Akademická rankingová a ratingová agentúra (ARRA). Cenným zdrojom aktuálnych medzinárodne porovnateľných údajov o školských systémoch a vzdelávacích politikách v jednotlivých krajinách sú on-line databázy OECD a databázy Eurydice, vytvárané národnými kancelármi štátov Európskej únie, zapojené do štruktúr programu celoživotného vzdelávania. Významným informačným zdrojom o školských systémoch (štruktúre, financovaní a úspešnosti) v najrozvinutejších krajinách sveta a ich vzájomného porovnávania sú správy OECD (Education at a Glance).

1. Vieme, čo je kvalita a ako ju hodnotiť?

Požiadavky na kvalitu jednotlivých výchovno-vzdelávacích inštitúcií sa jednak zo strany Ministerstva školstva, vedy výskumu a športu Slovenskej republiky, pedagogických pracovníkov, žiakov a študentov a širokej verejnosti neustále zvyšujú. V tejto súvislosti je dôležité zamýšľať sa nad otázkou, čo vo všeobecnosti predstavuje pojem kvalita?

Kvalita je pomerne mnohoznačný pojem, jeho chápanie je z pohľadu rôznych autorov rozdielne. Paulová (2009, s. 10) zastáva názor, že ak máme snahu vnímať problematiku jednotne vo všetkých organizáciách, je vhodné a potrebné akceptovať definovaný pojem kvalita ako mieru, s akou súbor vlastných charakteristík spĺňa požiadavky“. Uvedený pojem je definovaný v jednej z noriem ISO radu 9000, ktoré sú celosvetovo uznávané. Ide o normu STN EN ISO 9000:2006. Blaško (2008) definuje kvalitu ako to, čo si praje zákazník, odberateľ služby, partner, alebo aj ako mieru splnenia požiadaviek, očakávaní, uspokojenia potrieb zákazníkov, či partnerov. V štúdií OECD zameranej na kvalitu školy (Schools and Quality: An International Report, 1989) sa rozoznávajú tiež dva základné významy pojmu kvalita, t.j. vlastnosť, charakteristická črta niečoho – ide o deskriptívny, opisný pojem a miera dokonalosti alebo relatívneho dobra, relatívnej hodnoty niečoho – ide o normatívny pojem, ktorý si vyžaduje existenciu nejakej škály, umožňujúcej rozlíšenie niečoho dokonalého, dobrého od nedokonalého, zlého a úsudok – viac – menej presné zaradenie posudzovanej kvality (na základe merania alebo intuície) na tejto škále, t.j. porovnanie s inými javmi, vecami. Z uvedených definícií by sme mohli usúdiť, že za kvalitné môžeme považovať to, čo vyhovuje požiadavkám zákazníka. To znamená, že kvalitu výrobku si určuje zákazník a kvalitné je teda to, s čím je zákazník spokojný.

1.1 Ako môžeme na základe uvedeného hodnotiť kvalitu, resp. aký kvalitný je systém vzdelávania na vysokých školách na Slovensku?

Eurostat vydal štatistickú publikáciu kde vyhodnocoval plnenie cieľov Európy 2020 pre oblasť vzdelávania. Tie sa zameriavali na zníženie podielu mladých ľudí predčasne opúšťajúcich vzdelávanie a zvýšeniu podielu vysokoškolských študentov. Podľa štatistického vyhodnocovania dokáže Slovensko konkurovať iným krajinám Európy v počte vysokoškolsky vzdelaných ľudí. V súčasnosti je miera vysokoškolského vzdelania na Slovensku u populácie 25 - 34 ročných na úrovni 27 %, čo je skoro dvakrát viac ako u populácie 55-64 ročných (14%). Za posledných desať rokov s istotou môžeme v pozitívnom duchu hovoriť o výraznom kvantitatívnom posune, avšak nie s určitosťou v otázkach kvalitatívneho zlepšenia. Súčasťou uvedenej publikácie bola i problematika mobility vysokoškolských študentov. Štatistické údaje vykazujú a zároveň naznačujú smerovanie Slovenska v tejto oblasti.¹

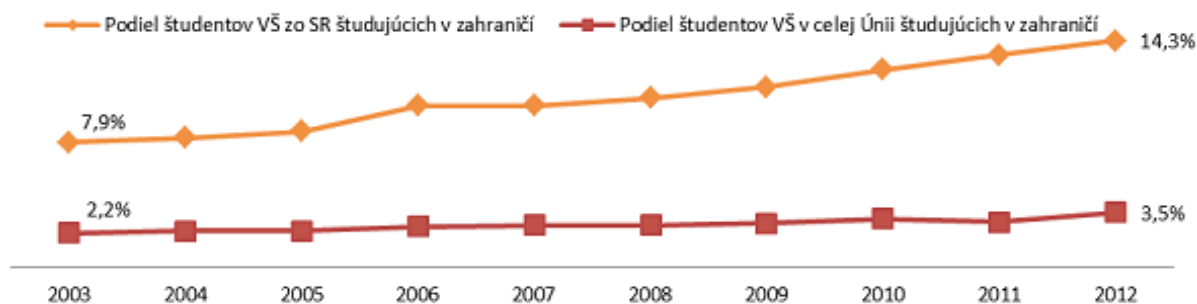
V súvislosti s návštevnosťou slovenských univerzít zahraničnými študentmi, v kontexte mobilit, by sme mohli hodnotiť kvalitu vzdelávacieho systému vysokých škôl na Slovensku pomerne negatívne. Aj fakt, že študenti cítia potrebu odísť za kvalitnejšou vzdelávacou inštitúciou do zahraničia, môže vypovedať o kvalite vzdelávania. Spomedzi krajín V4 nemá Slovensko ani jednu vysokú školu v rebríčku najlepších svetových univerzít, a pozorujeme

¹ BARTO, M. *Študovať do zahraničia utekajú najmä Slováci*. Dostupné na internete:

http://www.sberbank.sk/servlet/sberbank?MT=/Apps/Sberbank/WEB/main.nsf/vw_ByID/blog&OpenDocument=Y&LANG=SK&menu=analyzy&TG=BlankMaster&URL=/Apps/Sberbank/WEB/webnews.nsf/vw_ByID/ID_2A624D90EC6DA08EC1257E1B003F2737 [2015-08-06].

tiež malý záujem zo strany zahraničných študentov o štúdium na Slovensku. Pri porovnaní s členskými krajinami V4 môžeme badať výrazný rozdiel v mobilite študentov. V Čechách predstavuje mobilita študentov iba jednu tretinu hodnoty na Slovensku, a to aj napriek vyššiemu počtu študentov. Na Slovensku vyše 14 % študentov študuje v zahraničí, čo značí tretí najvyšší podiel v rámci Európskej únie (pred nami už len Luxembursko a Cyprus). Najviac mladých ľudí odchádzajúcich za kvalitnejším vzdelaním smeruje do susedných Čiech.

Graf. 1 Vývoj podielu študentov vysokých škôl študujúcich v zahraničí

Zdroj: Eurostat, 2012

Aj keď štatistiky vykazujú stupňujúcu tendenciu mobilit vysokokoškolských študentov, tento stav by sme ešte nemuseli hodnotiť ako negatívny. Vyššia mobilita vysokoškolských študentov by tak mohla povzbudiť príliv zahraničných poznatkov a vo veľkej miere napomáhať zvyšovať kvalitu systému vysokého školstva. Úskalie tohto problému je podľa nášho názoru potrebné vnímať a dôkladne sledovať v intenciách, či Slovensko bude vytvárať adekvátne podmienky pre návrat týchto študentov tak, aby mohli byť pre túto krajinu prínosom.

Zvyšovanie kvality škôl je v súčasnosti aktuálnou problematikou, ktorej sa venuje laická i odborná verejnosť. Avšak zvyšovanie kvality vysokých škôl predstavuje vzhľadom na ich špecifické prostredie náročný proces. Slovenský vzdelávací systém je oproti priemeru Európskej únie výrazne podfinancovaný, čo tiež indikuje, že Slovensko nemá veľký potenciál na rast vzdelanosti a kvality vysokého školstva. Za rok 2011 predstavovali verejné výdaje do vzdelania na Slovensku podiel 4,06 % HDP. Spomedzi krajín V4 tak Slovensko prispieva na vzdelanie najnižšou mierou, a výrazne zaostáva i za priemerom krajín EÚ 28 (5,25 % HDP). Podiel výdajov na vzdelávanie bol najvyšší v rokoch 2002 a 2003 kedy dosahoval hodnotu 4,30 % HDP (viď nasledujúca tabuľka).

Tab. 1 Výdaje do vzdelania ako % HDP na v krajinách V4

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EÚ 28	-	-	5,00	5,03	4,95	4,92	4,91	4,92	5,04	5,38	5,41	5,25
Česká republika	3,83	3,93	4,15	4,32	4,20	4,08	4,42	4,05	3,92	4,36	4,25	4,51
Maďarsko	4,50	5,06	5,39	5,91	5,44	5,46	5,44	5,29	5,10	5,12	4,90	4,71
Poľsko	4,87	5,42	5,41	5,35	5,41	5,47	5,25	4,91	5,08	5,09	5,17	4,94
Slovensko	3,92	3,99	4,31	4,30	4,19	3,85	3,80	3,62	3,61	4,09	4,22	4,06

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie autora

Prejdime však konkrétne k vysokému školstvu. Vysoké školy na Slovensku sú závislé na dotáciách od štátu, a tie sa vo veľkej miere odvíjajú od počtu študentov zapísaných na danej škole. Slovensko patrí ku krajinám s najnižšími verejnými výdavkami na vzdelávanie a verejné vzdelávacie inštitúcie spomedzi štátov V4. Podľa agentúry INEKO Slovensko dáva relatívne málo z existujúcich zdrojov na personálne výdavky, čo predstavuje najmä mzdy učiteľov. Pri porovnaní podielu personálnych výdavkov na celkových bežných výdavkoch vzdelávacích inštitúcií je totiž Slovensko hlboko pod priemerom OECD a to na všetkých úrovniach vzdelávania. Napríklad vysoké školy na Slovensku majú najnižšie personálne výdavky v OECD (51,9 % z bežných výdavkov za rok 2007 oproti priemeru OECD 68,1 %). Aj omnoho chudobnejšie krajiny v porovnaní so Slovenskom vedia, že udržať kvalitu ich vysokého školstva sa dá aj spôsobom, že sa vynaložia adekvátne prostriedky na kvalifikovaný personál. Aj keď ako uvádza Turek (2014, s. 101), zvyšovanie výdavkov na školstvo samo osebe (bez ďalších zmien) nemusí viesť k zvýšeniu kvality študijných výsledkov žiakov, a teda i k samotnému zvyšovaniu kvality vzdelávacích systémov. V oblasti vysokých škôl medzinárodné merania výkonov študentov neexistujú z dôvodu veľkej rôznorodosti študijných programov.²

2. Mobility vysokoškolských študentov na Slovensku a štúdium v zahraničí

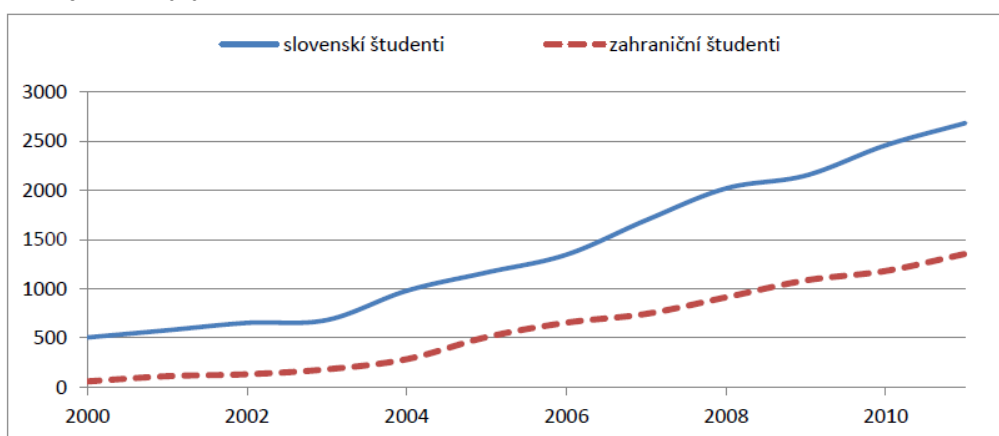
Slovenskí študenti majú dnes pomerne dobré možnosti vycestovať na krátkodobý zahraničný študijný pobyt i cez rôzne štipendijné programy, ktoré finančne podporuje Európska únia. Študenti majú už 17 rokov možnosť študovať v zahraničí cez program Erasmus. Najviac študentov do cudziny vysiela Univerzita Komenského, Ekonomická univerzita v Bratislave, Slovenská technická univerzita a Univerzita Mateja Bela. V roku 2012/13 Univerzita Komenského vyslala do zahraničia 684 študentov, čím sa umiestnila na

² V súčasnosti sa iba pilotne overuje projekt Hodnotenie výsledkov vysokoškolského vzdelávania – štúdia uskutočniteľnosti (Assessment of Higher Education Learning Outcomes – Feasibility Study, v skratke projekt AHELO). Projekt AHELO je zameraný na hodnotenie kvality vysokoškolského vzdelávania. Jeho cieľom je zistiť, či možno hodnotiť a porovnávať výsledky vysokoškolského vzdelávania medzi jednotlivými krajinami s rôznou kultúrou a jazykmi. Projekt má výskumný charakter a od jeho výsledku závisia ďalšie aktivity OECD v tejto oblasti. (Turek, I., 2014)

49. mieste v rebríčku univerzít podľa vyslaných študentov v EÚ. Každý rok u nás rastie počet vysokoškolákov, ktorí využívajú možnosť študovať v zahraničí cez program Erasmus. Do roku 2012 vycestovalo za štúdiom do inej krajiny Európskej únie takmer 17-tisíc Slovákov, v roku 2012/13 túto možnosť využilo 3 008 študentov, čo je oproti predchádzajúcemu obdobiu nárast o 12 %. Ako sme uviedli vyššie, slovenskí študenti najčastejšie odchádzajú do Českej republiky, Nemecka, Španielska, Francúzska a Poľska. Študenti, ktorí odchádzajú za štúdiom na vysoké školy do zahraničia si volia vo väčšine prípadov okolité krajiny, pričom najvyšší počet uchádzačov o vysokoškolské štúdium sa pokúša práve o štúdium v Českej republike. Riadne štúdium dennou formou je v Českej republike pre slovenských študentov zdarma na základe bilaterálnej dohody medzi Slovenskou republikou a Českou republikou, pričom pre študentov z oboch krajín platia rovnaké podmienky. Štúdium na českých univerzitách láka slovenských študentov aj preto, že táto krajina je blízka kultúrnymi zvyklosťami, systémom školstva a tiež jazykom. Oproti Slovensku ponúkajú však české školy lepšiu medzinárodnú prestíž. Pre slovenských záujemcov o štúdium v Českej republike sú veľkým zjednodušením Národní srovnávací zkoušky, ktoré už v posledných rokoch môžu absolvovať bez toho, aby museli cestovať do Českej republiky na univerzitu, na ktorú sa hlásia. Podľa informácií Sdružených informácií z matrik študentů (SIMS, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky) vyplýva, že v roku 2003 študovalo v Českej republike 9 029 Slovákov, a za 10 rokov toto číslo vzrástlo na viac ako dvojnásobok, a to 25 469 Slovákov (za rok 2013). Najviac slovenských študentov študuje na Masarykovej univerzite v Brne.

Naopak, zo zahraničných študentov si Slovensko vyberajú najmä študenti z Poľska, Španielska, Francúzska, Turecka a Českej republiky.

Graf. 2 Študijné pobyty Erasmus z pohľadu Slovenska

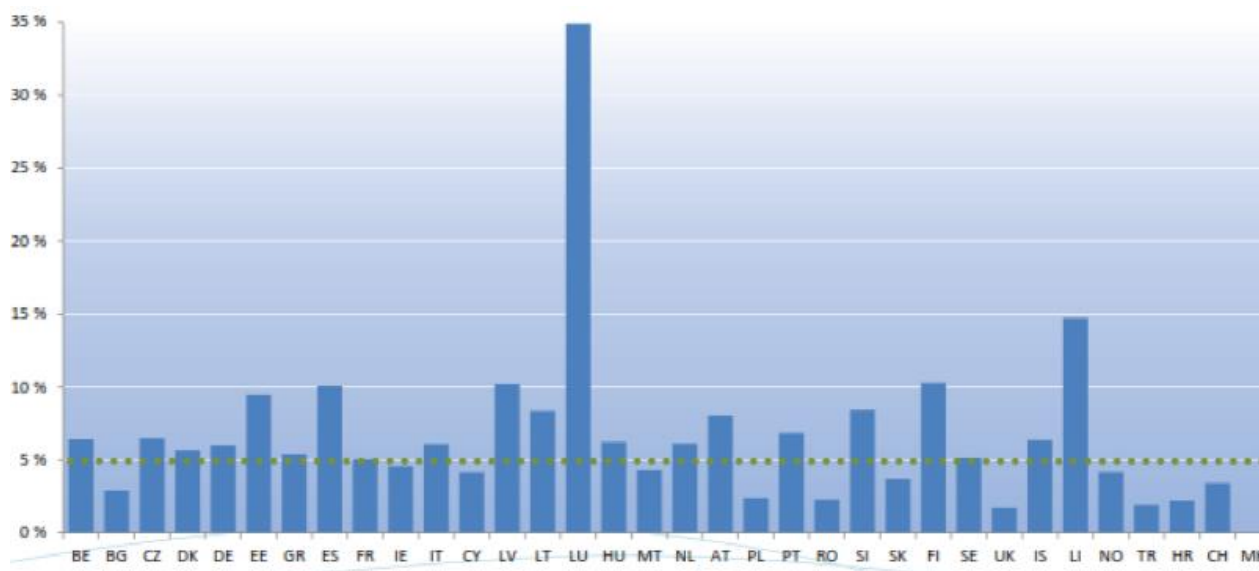

Zdroj: <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus>

2.1 Prečo študentom, ktorí majú záujem o kvalitné vzdelanie, túto možnosť poskytujú vysoké školy v zahraničí?

Popularita slovenských škôl však nie je veľká, čo ilustruje aj fakt, že žiadna zo slovenských univerzít sa nedostala do zoznamu 100 najnavštevovanejších univerzít zahraničnými študentmi v rámci programu Erasmus v roku 2012/13. Česká Republika, Poľsko a Maďarsko majú na tomto zozname minimálne jednu univerzitu, čo ilustruje ich popularitu v rámci Európy. Rovnako napríklad českí študenti v rámci programu Erasmus preferujú pobyt na univerzitách v západnej Európe, zatiaľ čo slovenskí študenti najviac navštevujú české univerzity. Nasledujúci graf ilustruje, že slovenskí študenti využívajú možnosti programu Erasmus v menšej miere ako študenti v okolitých krajinách.

Graf. 3 Počet študentov zapojených do programu Erasmus v 2011/12 vyjadrený ako podiel absolventov v roku 2012

Zdroj: <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus>

Čo sa týka národnostného zloženia študentov na vysokých školách na Slovensku za rok 2013 tvorili cudzí štátni príslušníci 6,71 %, teda 3 013 študentov z celkového počtu novo zapísaných študentov. Nasledujúca tabuľka ukazuje, že za posledných 10 rokov predstavuje tento podiel najvyššiu hodnotu s rastúcou tendenciou. V roku 2004 bol podiel zapísaných zahraničných študentov na slovenskej vysokej škole iba 0,85 %, a pričom v súčasnosti je zahraničných študentov 6-násobne viac.

Tab. 2 Zahraniční študenti zapísaní na vysokých školách

Rok	Celkový počet zapísaných študentov	Zapísaní cudzí štátni príslušníci	%
2004	53 125	451	0,85
2005	57 490	665	1,16
2006	62 518	959	1,53
2007	61 618	1 761	2,86
2008	59 200	1 933	3,27
2009	56 208	1 961	3,49
2010	51 957	2 199	4,23
2011	51 304	2 230	4,35
2012	47 311	2 317	4,90
2013	44 907	3 013	6,71

Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva

Dôvody, prečo študentom, ktorí majú záujem o kvalitné vzdelanie, túto možnosť poskytujú vysoké školy v zahraničí sú rôzne, ale majú tieto spoločné znaky:

1. Študenti ako partneri

Na vysokých školách v zahraničí berú pedagógovia svojich študentov ako partnerov. Sú naklonení polemikám a súčasne sa neboja kritiky. Pedagógovia sú neustále konfrontovaní s hodnoteniami študentov na ich adresu, pričom veľká nespokojnosť ich môže stáť miesto. Očakávajú aktivitu, namiesto reprodukovania vedomostí chcú počuť názor a argumenty. Systém štúdia vyžaduje prípravu na každú hodinu, a to nielen počas skúškového obdobia. Parametrom pre sebareflexiu vlastnej aktivity je týždenný počet hodín individuálneho štúdia, ktorá sa uvádza v desiatkach hodín strávených samoštúdiom. U nás často proklamovaný dôraz na individuálny prístup, je v zahraničí prakticky samozrejmosťou. Študenti majú taktiež veľkú slobodu a možnosti individuálneho formovania vlastného študijného profilu.

2. Profesionalita pedagógov

Profesionalita učiteľov v zahraničí spočíva najmä v ich pripravenosti, schopnosti prednášať aktuálne témy reflektujúce všetky zmeny spoločenského diania a trhu práce. Získanie vysokoškolského diplomu je takmer výhradným prienikom medzi požiadavkami zamestnávateľov a tým, čo produkujú slovenské vysoké školy. Systém vzdelávania v zahraničí (predovšetkým americký) pripravuje vysokoškolsky vzdelaných ľudí na výzvy znalostnej ekonomiky. Núti študentov kontinuálne pracovať a orientovať sa v množstve informácií. Univerzita od každého pedagóga vyžaduje vyučovanie a zároveň pravidelné publikovanie v angličtine v medzinárodných časopisoch. Pričom angličtina je materinským jazykom len menšiny pedagógov. Taký tlak je prínosom pre školu aj pre učiteľov, ktorí sú nútení k neustálemu rozvoju. O profesionalite zo strany zahraničných pedagógov môžeme hovoriť i v súvislosti s vnímaním svojej profesie „profesorský étos“. Ak sa v zahraničí niekto

rozhodne byť profesorom, robí to čo najlepšie a keď sa dostane do situácie, že nechce ďalej vykonávať učiteľskú profesiu, sám odíde.³

3. Jasnú rozdelenie bakalárskeho a magisterského stupňa štúdia

Už v príspevku z roku 2004⁴ sa uvádza, že jasné rozdelenie bakalárskeho a magisterského stupňa štúdia je v USA štandardné, čo stimuluje väčšiu mobilitu študentov medzi rôznymi vysokými školami a dokonca aj medzi príbuznými študijnými odbormi. U študentov sa tak rozvíja multidisciplinárne vzdelanie. Multidisciplinarita je prehlbovaná a podporená aj flexibilným kreditovým systémom. Študent si vyberá predmety k danej téme aj z iných katedier, čím má možnosť komplexnejšie sa venovať štúdiu problému, ktorý ho zaujíma. Takýto flexibilný systém je prínosný nielen pre študentov, ale aj všetkých ostatných účastníkov daného kurzu – študentov aj učiteľa. Študent prichádzajúci z iného odboru totiž poskytuje pohľad svojej špecializácie, čím ponúka nové dimenzie aj kolegom zvyknutým vnímať študované otázky cez prizmu svojho odboru.

4. Porozumieť pojmu „vedomosti na celý život“

Vysoké školy na Slovensku od študentov zväčša požadujú mechanické zvládnutie faktov zo skrípt, kníh a prednášok často vychádzajúcich z rovnakých zdrojov. Podstatou skúšok je potom reprodukcia cudzích argumentov. Od študenta sa očakáva, že zvládne kritické čítanie a naučí sa spájať súvislosti a písomne formulovať svoje myšlienky. Študent musí nielen problematike rozumieť, musí ju aj vedieť presvedčivo a zrozumiteľne podať druhým.

5. Prepojenie školy s praxou

V súvislosti s vysokou mierou nezamestnanosti mladých ľudí a zároveň zväčšujúcom sa dopyte mnohých podnikov po odborne vzdelaných pracovných silách sa v mnohých európskych, ale aj mimoeurópskych krajinách diskutuje ako zlepšiť systém spolupráce medzi podnikmi a vysokými školami. Výhodami lepšej kooperácie medzi zúčastnenými by mohlo pomáhať študentom lepšie sa uplatniť v praxi, možnosť rýchlejšie získať viac ocenenú pozíciu u atraktívnych zamestnávateľov. Zamestnávatelia by profitovali z lepšie pripravených absolventov, ktorí im tak šetria náklady na ďalšie vzdelávanie a prinášajú vyššiu pridanú hodnotu rýchlejšie. Intenzívnejšia spolupráca medzi podnikmi a vysokými školami by mala prospieť i pre samotné vysoké školy. Atraktívnejší študijný program, benefitujúci zo spolupráce s praxou, ponúkajúci praxou potvrdenú kvalifikáciu a formy prípravy, integrované s príležitosťami pre výskum a vývoj.

³ Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave v tejto oblasti vyvíja iniciatívu a reaguje na tieto požiadavky i prostredníctvom projektu s názvom *“Tvorba nástrojov na zvyšovanie kvality vysokoškolských učiteľov v oblasti skúmania a riadenia procesov vyučovania a učenia”*. Ide o medzinárodný projekt spolufinancovaný z Grantov EHP a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky prostredníctvom Štipendijného programu EHP Slovensko, zameraný na rozvoj pedagogických spôsobilostí učiteľov vysokých škôl.

⁴ Králiková, R. 2004. *Nie je univerzita ako univerzita*. Dostupné na internete: <http://www.etrend.sk/podnikanie/nie-je-univerzita-ako-univerzita.html> [2015-09-15].

6. Možnosť dištančného vzdelávania

Bohatá ponuka študijných programov formou, ktoré je možné študovať dištančnou formou je u vysokých škôl či univerzít v zahraničí bežná. Už len tento fakt by nám mohol „otvoriť oči“ a naštartovať v mene zvyšovania záujmu o vysoké školy najmä pre zahraničných, ale i tuzemských študentov.

7. Spôsob výučby a študijné materiály

Spôsob výučby a kvalita študijných materiálov určite odzrkadľuje kvalitu vysokej školy. Dostupnosť, aktuálnosť, ročný prírastok nových publikácií zaručuje študentom kvalitnú základňu pre svoje štúdium. Nie je neobvyklé, že na zahraničných univerzitách študenti nepracujú so skriptami a učebnicami ako je to zaužívané na Slovensku. Učebnice sú zostavované samotnými pedagógmi každý rok, a to na základe toho, aké témy chce počas semestra so študentmi zvládnuť. Študenti musia zvládnuť a počas semestra preštudovať 600 až 1000 strán povinného textu na každý predmet. Študenti si na knihy prispievajú a výška príspevku závisí od politiky jednotlivých katedier. Pokiaľ študent prispeje na učebnicu, môže si ju po skončení semestra nechať. Ak nie, môže prezenčne študovať v knižnici. Tento systém odbúrava problém nedostatočného počtu učebníc.

2.2 Akým spôsobom, a v ktorých oblastiach môžu mobility študentov prispieť k skvalitneniu školského systému?

V rokoch 2007 a 2010 vydala spoločnosť McKinsey & Company správy z dvoch významných a na seba nadväzujúcich štúdií pod názvami *How the World's Best Performing School Systems Come Out on Top* (Ako sa školské systémy stávajú najlepšími na svete) a *How the World's Most Improved School Systems Keep Getting Better* (Ako sa najlepšie školské systémy na svete stále zlepšujú). Cieľom prvej uvedenej štúdie bolo zistiť, čo majú úspešné školské systémy (tie, ktoré dosahujú vynikajúce výsledky) spoločné. Cieľom druhej bolo zistiť, akým spôsobom jednotlivé úspešné školské systémy (tie, ktoré dosahujú výrazné, trvalé a celoplošné úspechy v národných aj medzinárodných meraniach výsledkov vzdelávania), tieto výsledky dosiahli. Analýzám druhej štúdie bolo podrobených dvadsať zlepšujúcich sa (s rôznou úrovňou výsledkov) školských systémov sveta. Podrobne bolo analyzovaných okolo 600 reformných opatrení, ktoré skúmané školské systémy zaviedli. Na základe analýz boli identifikované tie opatrenia, ktoré môžu pomôcť ostatným školským systémom pri ich postupnom zlepšovaní sa, teda aby sa zo zlých školských systémov stali postupne systémy obстойné, dobré, výborné a vynikajúce. (Strakoš, J., 2014)

Výskumy potvrdili, že najväčší vplyv na kvalitu výsledkov žiakov má kvalita pedagógov, a teda kvalita výsledkov študentov nemožno zvýšiť bez zvýšenia kvality vyučovacieho procesu. Predovšetkým prostredie vysokých škôl je tým, ktoré na jeho zabezpečenie pedagógov s vysokým profesionálno-odborným a morálnym profilom. Bez ohľadu na historické, kultúrne, či politické prostredie, štruktúru školstva, a ďalšie faktory, sa štáty

dosahujúce najlepšie výsledky vyznačujú týmito znakmi: výberom najtalentovanejších uchádzačov o učiteľské povolanie; kvalitná prípravou a ďalším vzdelávaním učiteľov, a tiež kvalitnou výučbou na všetkých školách; zabezpečujú kvalitné vzdelávanie každého žiaka/študenta tak, aby každý jeden edukant mohol profitovať z kvalitnej výučby.

Ďalšími znakmi, ktorými sa vyznačujú štáty, ktoré dosiahli najlepšie výsledky v štúdiu PISA je status učiteľa. Učiteľské povolanie je považované za spoločensky najváženejšie a najatraktívnejšie. Finančné ohodnotenie učiteľov a účinné mechanizmy uplatňované pri výbere tých najvhodnejších a najkvalitnejších uchádzačov o učiteľské povolanie, sú taktiež významné znaky krajín s významnými výsledkami v štúdiu PISA.

Ako uvádza McKinsey, 2007 (In Turek, 2014, s. 104), kvalitné vzdelávacie systémy si vyžadujú aj kvalitné riadenie. Za manažérov v školstve bývajú vyberaní najlepší učitelia. Nie známe ani jeden prípad školy, ktorá by zvýšila svoju kvalitu bez toho, aby ju riadil talentovaný riaditeľ. Nenašiel sa jediný vzdelávací systém, ktorý by zvýšil svoju kvalitu bez talentovaných, oduševnených vodcov, ktorí riadia systém dlhšiu dobu!

2.2.1 Aké popularizačné opatrenia by Slovensko malo uskutočniť, aby vo väčšej miere naštartovalo mobilitu študentov vysokých škôl?

Rovnako ako kompas pomáha pri určovaní svetových strán, vyššie uvádzané opatrenia (podkapitoly 2.1 a 2.2), by vysoké školy na Slovensku mohli uplatniť v rámci skvalitňovania vzdelávacieho systému vysokého školstva a popularizácie vysokoškolského štúdia pre zahraničných študentov.

Záver

Kvalita vzdelávacích systémov je stále viac závislá na skutočnom poznaní potrieb spoločnosti i jednotlivých škôl, no v neposlednom rade i zákazníkov. Za kvalitné môžeme považovať to, čo vyhovuje požiadavkám zákazníka, čo znamená, že kvalitu výrobku si určuje zákazník a kvalitné je teda to, s čím je zákazník spokojný. Akademická rankingová a ratingová agentúra (ARRA) za základné a stále princípy hodnotenia kvality považuje okrem iných aj atraktivitu štúdia čo sa prejavuje v oblastiach ako je záujem o vysokoškolské štúdium, podiel zahraničných študentov, mobilita vysokoškolských študentov.

V kontexte mobilit, by sme preto mohli hodnotiť kvalitu vzdelávacieho systému vysokých škôl na Slovensku pomerne negatívne. Na Slovensku vyše 14 % študentov študuje v zahraničí, čo značí tretí najvyšší podiel v rámci Európskej únie (pred nami už len Luxembursko a Cyprus). Každým rokom rastie počet slovenských študentov vysokých škôl, ktorí využívajú možnosť študovať v zahraničí cez program Erasmus.

Prečo však slovenské vysoké školy nie sú príliš populárne pre zahraničných študentov? Prečo sa žiadna zo slovenských univerzít sa nedostala do zoznamu 100

najnavštevovanejších univerzít zahraničnými študentmi? Odpovede aj na tieto otázky sme hľadali prostredníctvom porovnávania vybraných ukazovateľov. Tieto nám pomohli určiť dôvody, prečo študentom, ktorí majú záujem o kvalitné vzdelanie, túto možnosť poskytujú vysoké školy v zahraničí. Medzi hlavné ukazovatele (znaky) sme zaradili napr. prístup ku študentom, profesionalitu pedagógov, jasné rozdelenie bakalárskeho a magisterského stupňa štúdia, porozumieť pojmu „vedomosti na celý život“, prepojenie školy s praxou, možnosť dištančného vzdelávania, spôsob výučby a kvalita študijných materiálov.

Zvyšovanie kvality vysokých škôl predstavuje vzhľadom na ich špecifické prostredie náročný proces. Detailnejšia analýza uvedených ukazovateľov nám naznačila akým spôsobom, resp. v ktorých oblastiach môžu mobility študentov prispieť ku skvalitneniu školského systému, a taktiež pritiahnúť na Slovensko viac zahraničných študentov. Máme za to, že investície (hmotného i nehmotného charakteru) do skvalitňovania vysokoškolského vzdelávania sú investície s mnohonásobnou návratnosťou, a z pohľadu vysokých škôl ich ponímame ako kapitál do života študentov a kapitál pre ich ďalší rozvoj.

Národný projekt Vysoké školy ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti preto zohráva v rámci uvedeného a pre ďalšie vyhliadky vysokého školstva nezastupiteľnú úlohu.

Použitá literatúra

1. ARRA, 2014. *Hodnotenie fakúlt vysokých škôl 2014*. Akademická rankingová a ratingová agentúra, Bratislava, 2014. 42 s., ISBN: 978-80-89472-18-5. Dostupné z: http://www.arra.sk/sites/arra.sk/files/file/ARRA_Sprava_2014_27_11_2014.pdf [2015-09-06].
2. Barber, M., Mourshed, M. *How the World's Best Performing School Systems Come Out on Top* [online]. New York: McKinsey and Company, 2007. [cit. 2015-08-14]. Dostupné na internete: http://mckinseysociety.com/downloads/reports/Education/Worlds_School_Systems_Final.pdf
3. BARTO, M. *Študovať do zahraničia utekajú najmä Slováci*. Dostupné na internete: http://www.sberbank.sk/servlet/sberbank?MT=/Apps/Sberbank/WEB/main.nsf/vw_ByID/blog&OpenDocument=Y&LANG=SK&menu=analyzy&TG=BlankMaster&URL=/Apps/Sberbank/WEB/webnews.nsf/vw_ByID/ID_2A624D90EC6DA08EC1257E1B003F2737 [2015-08-06].
4. BLAŠKO, M. *Úvod do modernej didaktiky II. (Manažérstvo kvality v škole)*. Košice: KIP Technickej univerzity, 2008. Dostupné na internete: http://triedny.abell.sk/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=7&Itemid=40 [2015-09-06].
5. Mourshed, M., Chijioke, C., Barber, M. *How the World's Most Improved School Systems Keep Getting Better* [online]. New York : McKinsey and Company, 2010. Dostupné na internete: http://mckinseysociety.com/downloads/reports/Education/How-the-Worlds-Most-Improved-School-Systems-Keep-Getting-Better_Download-version_Final.pdf [2015-08-16].
6. Králiková, R. 2004. *Nie je univerzita ako univerzita*. Dostupné na internete: <http://www.etrend.sk/podnikanie/nie-je-univerzita-ako-univerzita.html> [2015-09-15].
7. Horníková, Z. 2004. *Zvučný titul: žiadna garancia, no dôležitý predpoklad*. [2015-08-15].

8. PAULOVÁ, I. *Prístupy k manažérstvu kvality vo vzdelávacích organizáciách/školách*. Bratislava: Metodicko pedagogické centrum, 2009. Dostupné na internete: http://www.mpc-edu.sk/library/files/paulova_pristupy_k_manazerstvu_kvality.pdf [2015-09-11].
9. Schools and Quality: An International Report. In TUREK, I. – ALBERT, S. *Kvalita školy*. Bratislava: STU, 2005. ISBN 80-227-2274-X, s. 6.
10. *Slovensko v EÚ 2013*. Bratislava: Štatistický úrad Slovenskej republiky. ISBN 978-80-8121-229-1.
11. Strakoš, J. Inovačné trendy v organizácii a riadení školstva a školy v zahraničí. In PISOŇOVÁ, M. a kol. *Školský manažment pre študijné odbory učiteľstva a prípravu vedúcich pedagogických zamestnancov*. Bratislava: UK, 2014. ISBN 978-80-223-3621-5.
12. TUREK, I. 2014. 2. prepracované vyd. *Kvalita vzdelávania*. Bratislava: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-8168-037-3.
13. VRABCOVÁ, D. – PROCHÁZKOVÁ, L. – RÝDL, K. 2006. *Autoevaluace školy v zahraničí. Pohled do evaluačních systémů ve vybraných zemích*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 367 s. ISBN 978-80-87063-75-0.

Materiály Centra vedecko-technických informácií SR (CVTI SR) vypracované v rámci národného projektu Vysoké školy ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti:

14. Správa z etapy č. 3 národného projektu Vysoké školy ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti - Posúdenie cieľových študijných programov v rámci zvolených študijných odborov, vrátane zapracovania konkrétnych aktuálnych a perspektívnych požiadaviek praxe v rovine odborne-špecifických, ako aj medziodborovo, medzisektorovo a funkčne prenositeľných kompetencií. Národný projekt Vysoké školy ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti, ITMS: 26110230120. Moderné vzdelávanie pre vzdelanostnú spoločnosť. November 2014. 725 s.
15. Správa z etapy č. 2 národného projektu Vysoké školy ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti - Prognóza dopytu po absolventoch študijných programov vysokých škôl na trhu práce výhľadovo na 5 rokov, s trendovou indikáciou (rast/utlmovanie) na ďalších 5 rokov. Národný projekt Vysoké školy ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti, ITMS: 26110230120. Moderné vzdelávanie pre vzdelanostnú spoločnosť. Október 2014. 1129 s.
16. Správa z etapy č. 1 národného projektu Vysoké školy ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti - Tvorba metodiky a benchmarkingových programov na trhu práce (I., II. A III. Stupeň vysokoškolského vzdelávania), vrátane kritického posúdenia existujúcich informačných zdrojov. Národný projekt Vysoké školy ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti, ITMS: 26110230120. Moderné vzdelávanie pre vzdelanostnú spoločnosť. September 2014. 1517 s.

Mgr. Adriana Nagyová, PhD.
 Externá prispievateľka národného projektu
 e-mail: nagyova@fedu.uniba.sk